

konferenciája a magyarországi mélyszegénységről
és egy lehetséges segélyezési reform szakpolitikai
elemeiről Courtyard Budapest City Center

2012 március 29

A feltételes készpénz-transzferok hatásai

Elmélet és tapasztalatok

Medgyesi Márton

Tárki Zrt

Vázlat

FKT hatásai:

- **Definíció és hatásmechanizmus**
- **Alkalmazási feltételek**
- **FKT típusai**

Tapasztalatok humán tőke beruházást támogató FKT programoknál:

- **Nemzetközi tapasztalatok**
- **Hazai tapasztalatok**

FKT definíció és hatások

Definíció:

- A feltételes készpénz-transzferok a készpénztámogatást valamilyen magatartási feltétel teljesítéséhez kapcsolják.
- Szűkebb definíció: feltétel valamilyen állami szolgáltatás igénybe vétele (iskola, egészségügyi intézmény, munkaügyi központ).

FKT hatásmechanizmusa: hogyan befolyásolja a háztartási döntést?

- Jövedelem-növekedés: akik eleve teljesítik a feltételt többletjövedelemhez jutnak
- Ösztönzési hatás: „ár-viszonyok megváltoztatása ”

Ahol a feltételben megfogalmazottnál alacsonyabb a szolgáltatás igénybe vétele, beláthatják, hogy nagyobb jólétet érhetnek el, ha megváltoztatják a viselkedésüket és teljesítik a feltételt.

Ilyenkor a transzfer a szolgáltatás igénybe vételének „árát, költségeit” csökkenti, így hatása erősebb.

FKT alkalmazásának feltételei

Mikor érdemes FKT-t alkalmazni?

Szolgáltatás (pl. iskola) igénybe vétele lehet alacsony:

- Kínálati ok: a szolgáltatás nem elegendő mennyiségben, költséges elérhetőséggel és/vagy alacsony minőségben áll csak rendelkezésre
- Keresleti ok: nincs kínálati probléma, de igénybevétel mégis alacsony

Alacsony kereslet oka lehet:

- Alacsony jövedelem: szolgáltatás igénybe vétele költséges, a családok egy részének ez effektív korlát
- Rossz informáltság, gyenge preferencia (nem tartják valamiért olyan fontosnak a szolgáltatás igénybe vételét)
- Ha alacsony jövedelem okozza: feltétel nélküli KT, ha „gyenge” preferencia okozza, akkor FKT

FKT fajtái

Program bevezetése:

- új program
- meglévő támogatáshoz kapcsolt feltétel

Célzottság mértéke:

- célzás jövedelmi helyzet szerint: jövedelemteszt
- célzás a humán tőke-beruházás szintje szerint: demográfiai célzás (nem, kisebbség) vagy szociális munkás

Feltétel:

- magatartás (beiratkozás, hiányzás)
- eredmény (fokozat elvégzése, teszt-eredmény)

Ellenőrzés gyakorisága:

- gyakori (pl. havi)
- ritkább (pl. éves)

Szankció:

- támogatás felfüggesztése, visszaesőknél visszavonás
- szociális munkás, esetkezelés

Nemzetközi tapasztalatok (1)

Fejlődő országok: pozitív tapasztalatok a beiratkozás és az iskolai hiányzás területén, de gyenge vagy nem létező hatás a fokozat-szerzésre, teszteredményekre (Fiszbein és Schady 2009)

Programok fejlett országokban: jóléti államok szerepével kapcsolatos felfogás megváltozása: aktív jóléti állam, társadalmi beruházó állam.

Angolszász, liberális jóléti állami modellt követő országok; volt szocialista országok egyéb.

Példák programokra:

- iskolaköteles életkor után: pl. Education Maintenance Allowance (UK), ösztöndíjprogramok felsőoktatásban sok országban
- iskolaköteles életkorban: AUS, USA, BE, SK, iskoláztatási támogatás (HU)
- kora-gyermekkor: pl. óvodáztatási támogatás (HU), RO
- egészségügyi intézmények igénybe vétele: AUS, USA, AT, FI, LU

Nemzetközi tapasztalatok (2)

Hatásvizsgálatok fejlett országokban:

Egyesült Királyság: Education Maintenance Allowance (Dearden et al. 2005)

A támogatás hatására a két évet továbbtanulók aránya 6,7 ponttal nőtt, a rosszabb tanulmányi eredményekkel rendelkezők körében +9 pont

USA: felsőoktatási ösztöndíjak: az általános (nem célzott) támogatásoknak van inkább hatása, mint a bonyolult jövedelem-teszthez kötöttnek (Deming és Dynarski 2009)

USA: iskoláztatási szankciók hatása a jóléti reform előtt bevezetett programokban (Campbell és Wright 2005)

Csak szankcionáló programok:

- Primary Prevention Initiative (PPI, Maryland) Better Chance (ABC, Delaware): nem volt kimutatható hatás
- De: Learnfare (Wisconsin) adatainak újraelemzése (Dee, 2009): szignifikáns hatás a beiratkozásra és iskolalátogatásra, erős hatás a veszélyeztetetteknél.

Szankciókat eszménymenttel és pozitív ösztönzőkkel kombináló programok:

- Cal-Learn (California), Learning, Earning and Parenting (LEAP, Ohio), San Diego County's School Attendance, Teenage Parent Demonstration Project (TPDP).
- Szignifikáns hatás, főleg a beiratkozásban, némely esetben az érettségiszerzők arányában

Hazai tapasztalatok (1)

Óvodáztatási támogatás 2009-től, HHH gyermek után jár, ha szülei 3-4 éves korában beírták az óvodába. A támogatás beiratkozáskor, valamint az év közben, amennyiben a gyermek rendszeresen jár.

Indokoltság: iskolázatlan szülők gyermekei lényegesen később kerülnek óvodába, és ez igaz ott is ahol nincs férőhelyhiány.

Kvantitatív hatáselemzés (Kertesi és Kézdi): a program keretében újonnan beíratott gyerekek mintegy hatoda (1450 gyerek) a program hatására került ebben a korai életkorban óvodába.

Óvodáztatási támogatás igénybevételi arány*	3 évesek			4 évesek		
	2008	2010	Δ	2008	2010	Δ
0%	78,1	80,0	1,9	77,9	76,6	-1,2
0.1 – 5%	66,4	67,1	0,7	68,6	65,6	-2,9
5.1 – 20%	87,3	87,4	0,1	86,5	84,3	-2,2
20% fölött	85,9	96,6	10,7	88,6	93,3	4,6

Forrás: Kertesi és Kézdi 2011

Hazai tapasztalatok (1) folyt.

Az óvodáztatás jobban nőtt azokban a körzetekben ahol:

- nagyobb a támogatottak aránya
- ahol nagyobb az iskolázatlan szülők gyerekeinek aránya
- a magas részvételi arányú körzetekben még férőhelyhiány esetén is nőtt

Az óvodáztatási támogatás hatása ugyanakkor jelentősebb is lehetne:

- ösztönző-rendszer finomra hangolásával: pl. havi ösztönzőkkel
- a szülők aktív bevonásával
- kínálati korlátok lazításával
- információs háttér fejlesztése

Hazai tapasztalatok (2)

Iskoláztatási támogatás: 2010. Augusztus óta: 10 igazolatlan hiányzás után jegyző értesíti a szülőket. 50-nél több esetén, csp felfüggesztésre kerül, + gyermek védelembe vétele és egyéni nevelési-gondozási terv. Támogatás felhasználásáról eseti gondnok gondoskodik, természetben kapják.

Kérdőíves és interjú vizsgálat az első tapasztalatokról (TUDOK). 308 intézmény válaszolt.

Főbb eredmények:

- Hiányzások alakulása általában: 37% csökkent vs 12% nőtt, 50+ hasonló
- válaszadók 60%-a helyeselte az intézkedést, azok aránya, akik szerint nincs hatása: 14% (ált isk), 26% (szakképzés).

Értékelés:

Pozitív: jelzőrendszer jobb működése: intézmények precízebben követik a hiányzást és minden esetben jeleznek+ a szereplők közötti kommunikáció javul.

Ugyanakkor: ÉMo régióban, illetve a szakiskolákban a probléma súlyos. Komplex megközelítés kell, ahol az oktatási intézmények is tesznek azért, hogy a tanulók szívesen járjanak az iskolába.

Tanulságok

- Hatásos FKT feltétele a megfelelő szolgáltatás-kínálat.
- Jól célzott programoknak lehet érdelemleges viselkedési hatása, de a célzásnak költségei is vannak (pl. jövedelemteszt).
- Eredményt csak akkor érdemes feltételül szabni, ha az egyének tudják, hogyan lehet azt elérni.
- Esetmenedzsment segítségével erősíthető a programok hatása.
- A meglevő ellátáshoz feltételt kapcsoló programok elfogadtatása nehezebb, ezt hajlamosak az emberek szankcióként érzékelni.